

kým, výrazně prohnutým hrdlem je pod ostrou hranou výdutě výzdoba tvořená skupinkou tří drobných důlků. Mírný esovitý profil mají horní části otevřených nádob (obr. 2). V jednom případě se šťastně dochovala téměř polovina otevřené mísovité nádoby ve třech velkých střepech (obr. 1; zakresleny jsou pouze dva střepey a celý profil). Je vysoká 11,5 cm, široká asi 18 cm, na povrchu je zevně z velké části tuhována a pečlivě celá vyleštěná. Zdobena je na plecích třemi obíhajícími rýhami. Větší a hrubší nádoby mají převážně široké ústí a lehce rozevřené, zesílené okraje. Jemnější keramika miskovitých tvarů má často okraje dovnitř zatažené a hladce ukončené. Poslední obrázek (č. 4) zobrazuje okrajový střepe polokulovité hnízdovité nádoby s páskovým uchem, nasazeným obloukovitě svrchu přímo na okraj. Také další nalezená odlomená ouška jsou páskovitá, někdy zdobená podélnými rýhami. Kromě keramických střepe byla nalezena mazanice, uhříky, zvířecí kosti a zuby, jedno koňské kopytko a říční škeble.

Jak ukazuje typický keramický materiál, bylo hradisko u Playče vybudováno a osazeno v době halštatské, tedy asi někdy mezi lety 800 až 400 př. n. l.

Poznámka:

1) Fr. Kalousek, Velkomoravské hradisko ve Znojmě-Hradišti na Moravě. Sborník filos. fakulty v Brně IV, 1955, řada C, č. 2, str. 9-24. — Srov. též Sýkora-Boudný, Z dávných věků II, 1949, str. 210 n.; Boudný-Sýkora, Nová skutečnost 1952, č. 11, str. 8 n.; Sýkora, Naše vlast 1954, str. 165 n.

Josef Skulina:

K otázce místního jména Hranice.

Otázce původu místního jména Hranice byla věnována v naší odborné literatuře nemalá pozornost. Obírali se s ní historikové, kdežto jazykovědci ji prozatím neřešili. Historik B. Dudík¹⁾ odvozuje název města Hranic od hranice dříví; označení hranic Moravy zcela popírá. Naproti tomu Fl. Zapletal²⁾ vysvětluje název města Hranic z toho, že Hranice ležely v době svého vzniku na hranicích, na pozemí východní Moravy. Srovnáme-li tyto dva názory, vidíme, že se v podstatě odlišují.

K řešení otázky přispívá nám nejen studium historických pramenů, v nichž se název Hranice vyskytá, ale také hledisko jazykové.

Studium historických pramenů ukazuje, že název města Hranic se objevuje po prvé ve zprávě, v níž se připomíná skutečnost, že olomoucký kníže Bedřich daroval r. 1169 rajhradskému klášteru místo zvané Hranice (locum, qui Hranice vulgo dicitur)³⁾, ornou půdu ve Špičkách a území od říčky Sebeník (t. j. říčka Zabaňk, která ústí do Bečvy nedaleko Drahotuše) až k řece Odře. Z této zprávy je vidět, že Hranice byly pouze locus, vesnice. V historických zprávách jsou Hranice uváděny dále v podobě Gradicz, Rayngicz.⁴⁾ V listině z r. 1201, která je falsifikát a vznikla ke konci 13. stol. nebo na počátku 14. stol.⁵⁾ Hranice jsou už uvedeny jako město (villam forensem, que Hranicz vulgari nomine appellatur).⁶⁾

Z uvedených příkladů vidíme, že pro označení města Hranic máme nemalou řadu dokladů, které se vyskytují v podobě Granicze, Gradicz, Rayngicz, Hranicz. Studium historických pramenů nám tedy ukazuje, že se v nich vyskytá veskrze název Hranice, i když v různých hláskových obměnách, avšak význam tohoto místního jména tu není blíž

vymezen. Teprve v hranické kronice z počátku 18. stol., dochované v Hoferiánech, píše se, že název Hranice označuje vlastně hranici Moravy. Těto historické zprávy odpovídá skutečnost, že se na sever od města Hranic rozkládal široký neosazený pruh půdy, porostlý pralesem.⁷⁾ Posledním obydleným místem na Moravě byly tedy Hranice, které byly zprvu malou slovanskou osadou a teprve později v průběhu historického vývoje byly povýšeny na město.

Tento výklad zdá se velmi pravděpodobný a lze se domnívat, že odpovídá skutečnosti. Název hranice je totiž velmi starý a není pochyby o tom, že slovo hranice znamenalo původně „hranici dříví nebo kamení“, jíž se označovaly hranice ve smyslu zeměpisném. Slovo hranice je odvozeno ze základu gra-n6 (pův. „i“ — kmen) a je běžné téměř ve všech slovanských jazycích, srov. esl. gran6, rus. graň (granica), pol. grañ (granica), s. granica;⁸⁾ odtud přešlo do němčiny v pod. Grenze.⁹⁾

Z výše uvedených příkladů můžeme tedy soudit, že místní jméno Hranice, jímž se označuje město na severovýchodní Moravě, znamenalo původně hranici Moravy, od níž se rozkládal na sever hustý prales. Tomuto výkladu odpovídá historická skutečnost, neboť řada vesnic na Hranicku (Jeseník, Polom, Bělotín, Heřmanice a j.) byla založena na vyukčených místech. Jako je dodnes podst. jméno hranice, tak i místní jméno Hranice bylo původně ženského rodu a čísla jednotného, ale později se stalo jménem pomnožným.¹⁰⁾ Pomnožné číslo proniklo i v mluvě lidové. Skloňuje se v ní takto: 1. a 4. Hranice, 2. -nie, 3. -nicím // -nicám, 6. -nicích // -nicách, 7. -nicama.

Při řešení otázky původu i významové stránky místního jména Hranice není třeba přihlížet k zcela odlišným názvům cizím, označujícím místní jméno Hranice. Podle historických pramenů je totiž známo, že město Hranice je uváděno latinsky jako Alba ecclesia.¹¹⁾ Tento název vznikl nepochybně podle hranického bílého kostela na rozdíl od starších kostelů zvaných latinsky Nigrofanium, něm. Schwarzkirchen.¹²⁾ Doslovným překladem latinského názvu Alba ecclesia vznikl pak název německý Weisskirchen. Tyto cizí názvy svědčí o tom, že vznikly mnohem později, tedy v době, kdy už v Hranicích byl kamenný kostel, kdežto název Hranice ukazuje na větší stáří města, a tedy tím i na jeho původní slovanský ráz.

Poznámky:

1) Srov. B. Dudík, Weisskirchen, Vaterländischer Kalender, Brünn 1881 — 2) Srov. Fl. Zapletal, Hranice a jejich zámek, Záhorská kronika XVI, str. 116. — 3) Srov. Codex diplom. regni Bohemiae I, str. 218. — 4) Srov. Codex diplom. regni Bohemiae I, str. 213, 214. — 5) O falsifikačním rázu této listiny srov. nejnověji u Jindř. Šebánka v čl. Studie k českému diplomatáři (I. K otázce břevnovských fals), SbFilFakBU II (1953), věnovaný Zdr. Nejedlému, str. 264. — 6) Srov. Codex diplom. regni Bohemiae II, str. 364-368. — 7) K tomu srov. Al. Červenka, Osídlení ostravského kraje, sb. Od Ostravice k Radhošti, Ostrava 1941, str. 19-20. — 8) Srov. Jos. Holub - Fr. Kopečný, Etymologický slovník jazyka českého, Praha 1932, str. 132. — 9) Srov. Friedrich Kluge, Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, Strassburg 1894, str. 145. — 10) Místní jméno Hranice bylo snad původně pomnožné. K tomu srov. Frant. Cerný a Pavel Váša, Moravská jména místní, Brno 1907, str. 175, 194. — 11) Srov. Codex diplom. epist. Moraviae IV (1268 až 1293), V (1294-1306). — 12) Srov. Vl. V. Bartovský, Hranice - lázně Teplice, Hranice 1924, str. 66.